

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Харківський авіаційний інститут»

ЄГОРОВ Микола Іванович

УДК 351.82: 330. 1

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Харків – 2026

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор
Заслужений працівник освіти України
СИЧЕНКО Віктор Володимирович,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти», ректор.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
АЖАЖА Марина Андріївна
Запорізький національний університет,
професор кафедри управління та адміністрування

доктор наук з державного управління, професор
МОРОЗ Володимир Михайлович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри соціології і публічного управління

Захист відбудеться «22» травня 2026 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» за адресою: 61070, м. Харків, вул. Вадима Манька 17.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» за адресою: 61070, м. Харків, вул. Вадима Манька 17.

Автореферат розісланий «22» квітня 2026 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Надія КАРПЕКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Генерація нових ідей, що втілюються у високих технологіях, інноваціях, сьогодні багато в чому визначають якість соціально-економічного розвитку країн і рівень добробуту їх громадян. Від рівня інноваційної активності, положення країни на світовому ринку наукомісткої продукції безпосередньо залежить і її національна безпека.

Ключовими чинниками зростання економіки таких країн на сучасному етапі повинні стати темпи і масштаби інноваційного розвитку, швидкість дифузії інновацій усередині національної економіки, висока абсорбційна здатність окремих підприємств, високі темпи адаптації інновацій, а також рівень залученості країни у світовий процес наукового і технологічного розвитку. Усе це прискорить перехід від існуючого інерційного і експортно-сировинного шляху розвитку економіки до інноваційного.

Державна інноваційна політика повинна своєю метою ставити створення умов для реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, а також для випереджаючого розвитку фундаментальної науки і здійснення великомасштабних інноваційних проектів, здатних позитивно впливати на ряд галузей національної економіки за допомогою мультиплікативного ефекту. Основним завданням державної інноваційної політики стає забезпечення ефективної взаємодії учасників інноваційного процесу, поширення накопичених знань, прискорення процесу комерціалізації інновацій і поліпшення патенто-охоронного середовища, що повинне виражатися в пошуку заходів стимулювання інноваційної діяльності, на основі наявного і перманентно нарощуваного інноваційного потенціалу.

Крім того заходи з реалізації інноваційного розвитку економіки країн повинні прискорити процес генерації і комерціалізації наукових розробок з метою їх швидкого поширення. Основні питання інноваційного розвитку в Україні регламентуються Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та закладені в Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, та однак розроблені і прийняті державні програми часто не мають практичних механізмів їх реалізації. Тому позначена в дисертаційному дослідженні проблема активізації державної інноваційної політики як чинника підвищення конкурентоспроможності національної економіки є дуже актуальною і має високу практичну значущість.

Окремі проблеми державного регулювання у сфері інновацій, висвітлюють у своїх роботах такі вчені в галузі державного управління, як В. Баштанник, О. Васильєва, І. Грицяк, Д. Грицишин, С. Домбровська, І. Драган, В. Ємельянов, Д. Карамишев, О. Кілієвич, І. Лопушинський, П. Надолішній, А. Попок, Л. Приходченко, О. Руденко, С. Серьогін, Г. Ситник, О. Сушинський, С. Телешун, В. Тертичка, А. Халецька та інших вчених.

Питання державного регулювання інноваційної сфери і її взаємодії з державою і економікою досліджуються в роботах закордонних учених, а саме: Г. Ансоффа, Пітера Ф. Друкера, Дж. Досі, Р. Зейлера, Ф. Ібботсона, Г. Менша, Д. Нортона, Б. Санто, Роберта Б. Такера, Н. Розенберга, М. Кастельса, М. Хучека,

И. Шумпетера Ф. Хайєка.

Проте, незважаючи на численні дослідження теоретичних і практичних проблем національної інноваційної системи, окремих її елементів, у вітчизняній науці не склався цілісний підхід до визначення цілей, структури і спрямованості формування і розвитку вітчизняної наукової інноваційної системи з позицій її впливу на стійкість економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності країни. Необхідність розробки ефективних інструментів державної підтримки інфраструктури інноваційної діяльності. Формування національної інноваційної системи вимагає, з одного боку, державного управління і координації дій усіх її суб'єктів, з іншої - самостійних зусиль усіх суб'єктів, зацікавлених в реалізації інновацій, створенні умов, сприяючих інноваційному процесу і впровадженню досягнень науки і техніки в економіку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи удосконалення державного регулювання інноваційної політики держави.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційною діяльністю.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- охарактеризувати напрями та способи стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні;
- дослідити економічний механізм державного регулювання інноваційної діяльності;
- систематизувати зарубіжний досвід реалізації державного регулювання інноваційної діяльності;
- окреслити механізм формування інноваційної діяльності в державі;
- визначити методичні основи сучасного розвитку організаційного механізму державного регулювання інноваційної діяльності.

обґрунтувати стратегічні напрями розвитку державного регулювання інноваційною діяльністю.

Об'єктом дослідження є - державне регулювання інноваційної діяльності.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання інноваційної діяльності.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід,

методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину. Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі охарактеризувати понятійний апарат державного регулювання інноваційної діяльності.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи державного регулювання інноваційної діяльності в державі, ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів державного регулювання інноваційної діяльності в державі; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль державного регулювання інноваційної діяльності, уточнити їх функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

запропонована послідовність створення системи заходів зі стимулювання інноваційної діяльності з боку держави, направлену на отримання синергетичних ефектів що включає: механізм залучення засобів (окрім бюджетних) в інноваційну сферу; виявлення ключових проблем здійснення інноваційної діяльності; формування інструментів взаємодії органів публічної влади, вітчизняної науки і бізнес-еліти, профспілок та українського суспільства; набір засобів розвитку інноваційних процесів; активізацію програмної форми інноваційної політики;

удосконалено:

цільові орієнтири стимулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання за допомогою державної інноваційної політики:

вдосконалення діючих інноваційних структур (вдосконалення інноваційної інфраструктури) і формування інноваційно - сприятливого середовища в поширенні технічної інформації, дифузії інновацій в суміжні галузі (ефект мультиплікатора);

напрями розвитку державної інноваційної політики: міждержавна інноваційна співпраця на основі створення міждержавного інноваційного простору; збільшення долі галузевої науки у формованих наукових кластерів; створення системи державного стратегічного і індикативного планування; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності

набуло подальшого розвитку:

характеристика стану національної інноваційної системи на макрорівні, через розкриття причин незатребуваності інноваційного типу розвитку: невизначеність державної політики; несформованість інноваційної інфраструктури; недостатність механізмів фінансування; нестачі фахівців, обслуговуючих увесь інноваційний процесі - від винаходу до його практичного використання; бюрократизації системи управління інноваціями;

шляхи формування інноваційної інфраструктури створення державних інноваційних корпорацій і організації малих інноваційних підприємств з урахуванням інтеграційних і диверсифікаційних процесів розвитку економіки, які здатні забезпечити підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості і вихід з високотехнологічною, наукомісткою продукцією на світовий ринок.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади у процесі державного регулювання інноваційної діяльності.

Результати дисертаційної роботи використані в практичній діяльності Підгородненської міської ради Дніпровського району Дніпропетровської області (довідка про впровадження №4150 від 18.12.2024).

Крім того, теоретичні положення та наукові результати дисертаційного дослідження, зокрема напрями та способи стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні застосовуються в роботі Сумської міської ради (довідка про впровадження №2469/03.02-08 від 19.12.2025)

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України», (м. Київ, 2025 р), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика» (м. Черкаси 2025 р.)

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 8 наукових працях, у тому числі 5 – статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 – стаття в зарубіжному виданні, 3 – тези конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження –3, 45др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 213 сторінок. Обсяг основного тексту становить 191 сторінка. Список використаних джерел включає 176 найменувань

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробки, з'ясовано зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію й оприлюднення.

У першому розділі – *«Теоретичні засади механізмів державного регулювання інноваційною діяльністю»* - визначено економічну сутність інновацій та особливості інноваційного процесу, та напрями і способи стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні, надано наукову характеристику сучасних основ інноваційної діяльності.

Завдяки проведеного аналізу під інноваціями розумітимемо результат трансформації ідей, досліджень, розробок у нове чи вдосконалене науково-технічне чи соціально-економічне рішення, результат якого має отримати громадське визнання, тобто, знайти застосування у практичній діяльності. У цьому контексті інновації розглядаються як особливий вид економічної діяльності у сфері матеріального виробництва з перетворення потенційних науково-технічних досягнень на реальні, що втілюються в нових продуктах, технологіях і спирається на стратегію соціально-економічного розвитку країни.

Всі основні сфери життєдіяльності суспільства розвиваються за рахунок інноваційних технологій; причому, залежність економіки від науки стає сильнішим і очевиднішим. Інновації набувають все більшого значення для підвищення конкурентоспроможності та сталого зростання національних економік. Країни, які здійснюють інноваційну політику, розвивають економіку знань, демонструють свою ефективність та високі темпи економічного розвитку. Формування державної політики, здатної забезпечити інноваційний розвиток національної економіки, є одним із найскладніших, але важливих викликів для України сьогодні. Якщо традиційна науковотехнічна політика орієнтується на створення нового знання, й значно меншою мірою з його практичним використанням, то інноваційна політика передбачає більш цілісний підхід і фокусується як у створенні, так і практичному використанні знань. Складність вироблення та здійснення інноваційної політики пояснюється не лише потребою в якісних змінах у суспільній свідомості, а й необхідністю залучення великої кількості суспільних та економічних інститутів для інтеграції можливостей науки, бізнесу та освіти.

У сучасних умовах сфера ІР та інноваційна діяльність розглядаються як найважливіша основа для забезпечення сталого економічного зростання та конкурентоспроможності економічної системи. Розвиток високих технологій у передових країнах сприяють формуванню в них моделі неоіндустріального чи

постіндустріального суспільства, де пріоритетними по відношенню до інших видів економічної діяльності стають виробництво, накопичення, розподіл та використання знань та інформації.

У разі постіндустріального суспільства, в економіці якого головну роль грає конкретний працівник, поняття інновацій, як і інноваційної діяльності, має бути поширене в більш широку область - освіту, охорону здоров'я, соціальну сферу, культура тощо. Крім того, в економіці постіндустріального суспільства знання стають товаром, отже, можна стверджувати, що економіка знань є найвищим рівнем розвитку інноваційної економіки.

Дослідження різних підходів до визначення НІС дозволило зробити таке визначення: національна інноваційна система – це сукупність суб'єктів господарювання (підприємства, науково-дослідні організації, споживачі) та інститутів (правових, законодавчих, фінансових, соціальних), що взаємодіють у процесі виробництва, поширення та використання конкурентоспроможних знань та технологій, сприяють підвищенню конкурентоспроможності її суб'єктів, зокрема держав на міжнародному рівні.

Найважливішими характеристиками НІС є:

- а) взаємодія між суб'єктами інноваційної діяльності;
- б) наскрізний та багаторівневий характер;
- в) включає низку взаємопов'язаних складових (елементів);
- г) вирішальна роль у її формуванні та розвитку належить державі;
- д) є складовою економічної системи країни і виконує роль сполучної ланки між макроекономічною політикою, наукою, освітою, наукомісткою промисловістю та ринком;
- ж) спрямовано досягнення стратегічних цілей макросистеми, підпорядкуванні їм всіх стадій інноваційного процесу;
- з) вироблені знання, технології, інновації в рамках НІС мають бути конкурентоспроможними як усередині країни, так і на світовому ринку

Визначено, що активна участь держави в інноваційній діяльності поєднується із необхідністю довгострокового прогнозування результатів науково-технічної та інноваційної діяльності. Ефективність нововведення значною мірою залежить від правильності вибору області та виду інновацій та часу їх впровадження.

Участь держави в інноваційній діяльності зумовлена тим, що розвиток інноваційної діяльності та збільшення обсягу ресурсів, що залучаються до інноваційного процесу, визначають необхідність взаємодії як приватних, так і державних суб'єктів (фірм, університетів, державних лабораторій та ін.). Координація їхньої співпраці, як правило, здійснюється в рамках інноваційних проектів. Через кооперацію діяльності всіх залучених до інноваційного процесу суб'єктів реалізується організаційна функція держави.

Зв'язок механізму управління та суб'єктів інновації здійснюється за допомогою державного впливу на їхню технологічну стратегію та формування ресурсів інновації. Методи впливу держави в галузі інноваційної діяльності в літературі, присвяченій даній проблематиці, прийнято поділяти на адміністративні та економічні (прямі та опосередковані). Їх співвідношення

визначається економічною ситуацією країни і обраної у зв'язку з цим концепцією державного регулювання - з упором ринку на централізований вплив.

До прямих методів, як правило, належать:

державне інвестування (цільового, проблемно-спрямованого, предметно-орієнтованого), кредитування, лізинг, державне страхування венчурного підприємництва, що дозволяє створити необхідну фінансову базу для підтримки малого та середнього інноваційного бізнесу;

державне підприємництво - безпосередній вплив на управління підприємствами та їхні об'єднання, коли держава виступає як власник майна або пакету акцій акціонерних товариств.

Особливе місце в системі прямих економічних заходів впливу держави на інноваційні процеси займають заходи, що стимулюють кооперацію промислових корпорацій в галузі наукових досліджень, кооперацію університетів з промисловістю, взаємодію державного і приватного секторів економіки (наприклад, спільне фінансування бізнес інкубаторів та інноваційно-технологічних центрів).

Також найважливішу роль у стимулюванні інноваційної діяльності з боку держави відіграє формування сприятливого інноваційного клімату в економіці та інфраструктурі забезпечення досліджень та розробок, включаючи національні служби науково-технічної інформації, патентування та ліцензування, стандартизації, сертифікації, статистики; аналітичні центри для вивчення закордонного досвіду, підготовки прогнозів науково-технічного розвитку та формування на їх основі системи національних наукових пріоритетів у забезпеченні інформацією осіб, які приймають рішення.

У другому розділі - «Аналіз механізмів державного регулювання інноваційною діяльністю» - надано оцінку економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності, систематизовано зарубіжний досвід реалізації державного регулювання інноваційної діяльності, проаналізовано механізм формування інноваційної діяльності в державі.

У процесі реалізації програми інноваційного співробітництва створюються необхідні економічні, інформаційні, організаційні, кадрові умови для реалізації пріоритетних напрямів, а це у свою чергу забезпечить можливість поєднання різних методів та інструментів прямої та непрямой державної підтримки міждержавної діяльності.

В Україні за роки незалежності, законодавці та уряд схвалили сотні науково-технічних та соціально-економічних програм (з великою часткою науково-технічного компоненту), і переважна більшість із них була спрямована на вирішення справді важливих та актуальних проблем. Але жодна з них серйозно не вплинула на розвиток економіки. Причини полягають у наступному:

відбулася деградація самого механізму застосування цільових програм;

не приділяється належна увага взаємовигідному узгодженню та процесу формування, по суті, позбавленого будь-якого реального управління, а керівники програм не мають реальних важелів контролю за процесом її

реалізації.

Пріоритети науково-технічної та інноваційної політики формуються та визначаються практично у всіх країнах ЄС, хоча підходи до їх формування та регулятивні схвалення у них різні. У той же час, аналіз показує, що у більшості випадків формування їх методів нагадують методи, які застосовуються в Україні – це правда щодо пріоритетів окремих країн та спільних пріоритетів ЄС.

Систематизація досвіду розвинених країн у сфері інновацій дуже важливий для України, оскільки вивчення і застосування його з урахуванням специфіки нашої держави, є необхідною складовою розвитку. Йдеться не про запозичення повних систем механізмів державного регулювання інноваційної сфери, а про освоєння і пристосування форм державного втручання, які представляються найбільш ефективними. У європейських країнах, Японії та США діє приблизно однакові методи державного стимулювання інноваційної активності, тому було б доцільно зупинитися на формуванні державної підтримки інновацій, яка діє у Франції, де державна підтримка інноваційної сфери розвивається в усьому своєму різноманітті форм і методів. Франція є країною, для якої державний імпульс знаходиться давно в центрі інноваційної системи. Грунтуючись на досвіді регулювання інноваційних процесів країн ЄС, США та Японії, можна виділити аспекти, корисні для становлення і розвитку української інноваційної сфери.

Серед завдань державної інноваційної політики можна виділити такі напрямки:

досягнення стабілізації економіки та подальшого стійкого економічного зростання не нижче 5% на рік;

здійснення комплексу інституційних перетворень, спрямованих на створення національної інноваційної системи (інноваційної інфраструктури, зокрема);

розширення сфери та форм державного підприємництва;

забезпечення структурних зрушень у виробництві та експорті у бік продукції з високою часткою інтелектуальної ренти;

заняття сегментів на міжнародних ринках;

досягнення збалансованого розміщення продуктивних сил;

стабілізація та поетапне підвищення доходів та рівня життя населення.

Проведено комплексний аналіз стану інноваційної діяльності в Україні. Розглянуто напрями інноваційної політики та методи її реалізації, економічні та фінансові засади активізації інноваційної діяльності. Аналіз показав, що суспільство, яке не здатне соціально-політично змінюватися одночасно з науково-технологічною революцією, неминуче виявляється не здатним ефективно використовувати нові технології і поступово перетворюється на відстале суспільство в економічному, технологічному, політичному і культурному відносінах. Структурна складова державного регулювання інноваційною діяльністю зображено на рис.1.

Рис.1 Державне регулювання інноваційної діяльності.

Нами визначено можливості використання накопиченого досвіду інноваційного розвитку інших країн при формуванні в Україні національної інноваційної системи з урахуванням аналізу переваг та недоліків існуючих моделей інноваційного розвитку.

Було визначено основні закономірності розвитку інноваційної економіки, що становлять основу для формування національної інноваційної системи та включають:

- зростання інвестицій у знання;
- якісне «вдосконалення» людського капіталу;
- зростання частки послуг із просування високих технологій;
- формування нових наукомістких галузей та технологічне лідерство;
- активізація процесів інтернаціоналізації НДДКР та аутсорсингу інновацій;
- посилення інтеграції науки, освіти, виробництва та ринку;
- розширення трансферу технологій;

Нами показано, що для ефективного інвестування необхідні соціально-орієнтовані ринкові механізми, при цьому роль регулятора та налаштування цих механізмів має взяти на себе держава (зокрема через податкову, тарифну та фінансово-кредитну політику, що стимулює розвиток національного виробництва);

Доведено, що досвід налаштування інвестиційного середовища, що використовується в країнах з розвиненою ринковою економікою, може застосовуватися в нашій країні тільки як методологічна основа, конкретні механізми налаштування повинні враховувати специфіку перехідного моменту, що переживається нашою країною.

Оцінюючи результативність національної інноваційної системи України (окремих її складових) відповідно до різних методик, наведених у дисертації, робимо висновок про низьку ефективність вітчизняної НІС, насамперед, за такими напрямками: державне регулювання, нерозвиненість венчурного підприємництва та інших форм взаємодії НІС, нерозвинена матеріально-технічна база, обмеження у досягненні цільових орієнтирів соціально-економічного розвитку.

Науково-технічний та інноваційний потенціал є головним джерелом зростання в сучасних ринкових економіках, оскільки інноваційна діяльність пов'язана у високій частці невизначеності та ризику, схильність до фінансування інновацій приватним сектором, орієнтованого на максимізацію поточного прибутку, набагато нижча порівняно з державою.

Для інноваційного розвитку економіки необхідні мінімум дві складові: потужні інтелектуальні центри – генератори інновацій та ефективний інноваційний механізм, що дозволяє суб'єктам економіки підхоплювати нові розробки та інтегрувати їх у свої процеси, продукти та послуги. Все це має бути регульоване за допомогою державної інноваційної політики.

Для створення інноваційного механізму необхідно майже з нуля побудувати інноваційну інфраструктуру, під якою ми розуміємо систему інститутів, які забезпечують прискорене проходження всіх стадій інноваційного

продукту: від зародження ідеї до масового виробництва. Крім того, має бути створена законодавча база, яка стимулює впровадження інновацій у реальному секторі економіки. Тоді національні компанії зможуть масово впроваджувати та адаптувати нові методи виробництва, підвищуючи свою конкурентоспроможність і, як наслідок, виходити на світовий ринок високотехнологічної продукції, яка перевершує за своїми параметрами аналоги зарубіжних.

Таким чином, економічна позиція, що займає Україною на зовнішньому ринку, свідчать про дуже низьку конкурентоспроможність українських підприємств. Для підвищення конкурентоспроможності української продукції державі необхідно стати активним учасником світового ринку технологій. Україна поки що не є високотехнологічною державою, і її формування та розвиток науково-технічного потенціалу має стати головним фактором виходу з кризи. Діяльність самих підприємств у сфері інновацій має бути заснована на міжгалузевому технологічному обміні, державному фінансуванні, венчурному інвестуванні у нові прогресивні розробки.

Крім того, найважливішу роль у стимулюванні інноваційної діяльності з боку держави відіграє формування сприятливого інноваційного клімату в економіці та інфраструктурі забезпечення досліджень та розробок, включаючи національні служби науково-технічної інформації, патентування та ліцензування, стандартизації, сертифікації, статистики; аналітичні центри для вивчення закордонного досвіду, підготовки прогнозів науково-технічного розвитку та формування на їх основі системи національних наукових пріоритетів у забезпеченні інформацією осіб, які приймають рішення; оцінка можливих негативних наслідків інновацій

У третьому розділі - *Удосконалення механізмів державного регулювання інноваційною діяльністю* – окреслено методичні основи сучасного розвитку державного регулювання інноваційної діяльності, обґрунтовано стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного регулювання інноваційною діяльністю та запропоновано шляхи удосконалення економічного державного регулювання інноваційною діяльністю.

Обґрунтовано, що рівень розвитку науково-технічних інновацій і рівень їх провадження у виробництво визначають, яке місце та або інша країна займає в світовій економічній системі. У багатьох країнах відбувається зміщення економічних інтересів з цінової конкуренції товарів і послуг до конкуренції, заснованої на якості продукції. Тому сьогодні конкуренція впровадження на постійному впровадженні інновацій у виробничий і невиробничий процеси. механізм гарантування здійснюється шляхом відшкодування державою збитків приватних інвесторів.

Одним із провідних стратегічних пріоритетів нашої країни є формування національної інноваційної системи. Тим не менш, як показує проведений аналіз, ринкові інноваційні механізми в Україні поки що належним чином не створені; більш того, деякі існуючі економічні реалії несприятливі для інноваційної діяльності: так, бюджетне та податкове законодавство обмежують доступ малого бізнесу до необхідних ресурсів, перешкоджають державній підтримці

венчурних проектів через їх принципово високоризиковий характер.

Сьогодні підтримка інноваційної діяльності різних суб'єктів підприємництва має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері інновацій.

В Україні її основна частина досліджень проводиться у державному секторі, тоді як застосовуватися отримане знання має переважно у приватному секторі. Розвинені країни вирішують цю проблему на основі приватного партнерства (ПДП), механізми якого вже довели свою ефективність. В Україні існують окремі приклади використання цих механізмів, але практично проблеми законодавчого, адміністративного і психологічного порядку заважають розвитку успішного партнерства.

Ряд нових технологічних розробок окупається лише за умови їх комерціалізації тільки на рівні світового ринку, доступного транснаціональним корпораціям. У нашій країні практично відсутні великі наукомісткі компанії, досить повільно зростає кількість малих інноваційних компаній. Загалом, український бізнес характеризується низькою, за світовими стандартами, інноваційною активністю компаній підприємницького сектора - частка інноваційно-активних підприємств (що витрачають інновації понад 5% виручки), за результатами дослідження Міжвідомчого аналітичного центру (МАЦ), становить -20%¹. За іншими даними, питома вага інноваційно-активних підприємств у 2021 р. склала 8,5%, а питома вага витрат на технологічні інновації лише 2,8%

Україні необхідно шукати власний шлях інноваційного розвитку з урахуванням світового досвіду та глобальних тенденцій, оскільки не існує двох однакових варіантів та єдиного «правильного» шляху. Інноваційний прорив України має будуватися не так на абстрактній концепції, але в природному продовженні загальних конкурентних переваг країни загалом.

Науково-технічний прогрес і прогрес у галузі інновацій у сучасну епоху базується на складній системі взаємозв'язків між елементами, що виробляють різні типи знань, що керують їх потоками та забезпечують їх додатком. Ефективність інноваційного процесу багато в чому визначається тим, яким чином його основні суб'єкти взаємодіють між собою як елементи колективної системи створення та використання знань. Другий варіант стратегії передбачає створення кластеру інноваційних технологій, які забезпечують формування конкурентоспроможного ешелонованого інноваційного сектора в Українській економіці. Практична реалізація стратегії зводиться до розміщення пріоритетів, вибору головного вектора інноваційного розвитку економіки та напряму інвестицій у відповідні найбільш перспективні галузі. Загальною характерною особливістю двох розглянутих варіантів стратегії є їхній вибіркового характеру. Вибіркова стратегія можлива у тому випадку, якщо вона спирається на здорову економіку, яка генерує, підтримує та сприймає нововведення.

Третій варіант. Стратегія заснована на формуванні проривного інноваційного напряму в Україні. Ставка робиться на виконання інноваційного суперпроекту загальнонаціонального рівня, конкурентоспроможного на світових ринках. Наприклад, у 1930-ті роки минулого століття таким напрямом

у США було розвиток автомобілебудування, що привело в рух усі галузі економіки. Ми вважаємо, що країні необхідно вибрати стратегію проривного інноваційного спрямування.

При виборі стратегії інноваційного розвитку України можна назвати кілька моделей науково-технологічного розвитку, які реалізувалися у різних країнах світу. В основі класифікації цих моделей лежить механізм поєднання наукових відкриттів з технологією, технології – з виробництвом, виробництва – із суспільством.

Сутність першого варіанта стратегії полягає в інтеграції національних технологій у глобальні міжнародні інноваційні ланцюжки. Йдеться формування транснаціонального інноваційного модуля, створюваного на користь кількох країн світу, наприклад, це міжнародні програми освоєння космічного простору, захисту довкілля, відкриття нових джерел енергії тощо.

Інституційний аналіз формування національної інноваційної системи, проведений в дисертації, дозволив виявити низку принципів, на яких має будуватися державна; інноваційна політика загалом:

1. Підприємницький корпус українських товаровиробників, зайнятий в інноваційній сфері, зробив би честь високорозвиненій країні. У структурній перебудові економіки він має стати необхідною точкою опори. Вкрай важливо не зруйнувати створене роками напруженої праці, не перекрити можливості розвитку малих інноваційних підприємств недалекою податковою політикою, ігноруванням заходів, широко апробованих світовою практикою.

2. Інноваційний розвиток не може бути забезпечений виключно за рахунок бюджетного фінансування – треба враховувати, що високотехнологічні галузі є, як правило, капіталомісткими. Кошти, що виділяються державою, можуть бути каталізатором інноваційних процесів, який переконує приватний бізнес у серйозності його намірів. Істотні обсяги співфінансування інноваційних проектів перебувають в руках приватних компаній.

3. Практика багатьох зарубіжних країн показує, що надмірна регламентація інноваційної діяльності з боку держави зазвичай призводить до провалу проектів, що здійснюються спільно з приватним бізнесом. Повинна здійснюватись децентралізація державної підтримки та формування мережі інститутів розвитку.

Державі слід диверсифікувати напрями стимулювання інноваційної активності, розширюючи підтримку найбільш ефективних проектів. Інноваційна діяльність відрізняється високим ступенем невизначеності та ризику, великими термінами реалізації та окупності великомасштабних проектів (наприклад, в галузі авіаційної, ракетно-космічної- і військово-морської техніки до 10 років і більше) при явно меншій рентабельності вкладень порівняно з паливно-енергетичним комплексом, тому найважливіший принцип побудови системи, фінансування інновацій – множинність джерел, гнучкість і адаптивність до соціально-економічного контексту, що швидко змінюється.

До таких можуть бути, віднесені:

бюджетні асигнування виділені на державному і регіональному рівнях;

кошти спеціальних позабюджетних фондів фінансування НДДКР, утворені підприємствами;

галузевими групами та регіональними органами управління, власні кошти підприємств та компаній, включаючи прибуток від виробничої діяльності та різних фінансових операцій, амортизаційні відрахування;

інші прибутки.

Важливо, щоб фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів здійснювалося у руслі, що проводиться державною інноваційною політикою, і призначалося як для вирішення великомасштабних науково-технічних проблем, так і для підтримки малого та середнього інноваційного підприємництва.

4. Стратегічно значущі напрями інвестицій – розвиток економічної та соціальної інфраструктури з метою усунення інфраструктурних обмежень зростання, формування інноваційного доробку у галузі фундаментальних наукових досліджень та прикладних науково-технічних розробок, впровадження (комерціалізація) інновацій.

За результатами дослідження інституційних аспектів національної інноваційної системи визначено такі найбільш актуальні проблеми, що стримують її формування в Україні:

недостатня ефективність системи генерації знань з метою комерціалізації (академічна, галузева та наука ЗВО);

нерозвиненість правил та механізмів передачі прав на інтелектуальну власність для комерціалізації;

відсутність навичок та культури інноваційного підприємництва та низький рівень залучення приватного капіталу та підприємницького ресурсу до інноваційних проектів;

недостатність фінансування інноваційних проектів на «посівній» стадії;

нездатність банківського сектора здійснювати довгострокове кредитування НДР та підготовку серійного виробництва високотехнологічної продукції під прийнятні для промисловості відсотки;

нерозвиненість вітчизняного фондового ринку, орієнтованого переважно обслуговування паливно-енергетичного комплексу країни;

відсутність ефективної інфраструктури комерціалізації результатів досліджень та розробок, зокрема, можливостей використання виробничого та лабораторного обладнання малими інноваційними підприємствами;

високі адміністративні бар'єри на вхід ринку поставок інноваційних продуктів великих компаній;

слабка координація органів влади та інституцій розвитку інноваційної системи;

низький рівень поінформованості про вжиті заходи щодо стимулювання інноваційного розвитку та успішного досвіду інноваційної діяльності.

Таким чином, інноваційний процес - це зовсім не продовження, а тим більше не частина циклу науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок. Це абсолютно самостійна діяльність з реалізації інноваційної політики. Більше того, до її учасників висуваються зовсім інші вимоги, ніж до

вчених-розробників. Україна може досягти у відносно короткі терміни економічного і соціального благополуччя, якщо почне здійснювати дієве управління і підтримку інноваційної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано вирішення актуального завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності.

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Охарактеризовано напрями та способи стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні. Підкреслено, що сформовані в країні останніми роками нефінансові інститути розвитку є необхідною, але недостатньою умовою переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку. Потрібна комплексна політика, орієнтована на отримання синергетичних ефектів, а не простого освоєння бюджетних коштів. Інновації повинні стати турботою не лише органів публічної (державної, регіональної, муніципальної) влади, вітчизняної науки і бізнес-еліти, але і профспілок, та усього українського суспільства.

2. Оцінено економічний механізм державного регулювання інноваційної діяльності. Комплексно охарактеризовано стан національної інноваційної системи України на макрорівні. Розкриті причини незатребуваності інноваційного типу розвитку: невизначеність державної політики; несформованість інноваційної інфраструктури; недостатність механізмів фінансування; нестача фахівців, обслуговуючих увесь інноваційний процес - від винаходу до його практичного використання; бюрократизація системи управління інноваціями.

3. Систематизовано зарубіжний досвід реалізації державного регулювання інноваційної діяльності. На основі аналізу світового досвіду сформульовано, що поступальний соціально-економічний розвиток держави і забезпечення її конкурентоспроможності на зовнішньому ринку за рахунок подолання технологічного відставання забезпечується, передусім, наявністю розвиненої національної інноваційної системи і ефективної державної інноваційної політики, яка не є вираженням певної теоретичної моделі, а є синтезом заходів різної спрямованості.

4. Окреслено механізм формування інноваційної діяльності в державі. Обґрунтовано, що найважливішою умовою розвитку інноваційної діяльності країн, є бюджетне стимулювання інноваційної активності господарюючих суб'єктів на основі державної інноваційної політики, що забезпечує інноваційний вектор розвитку господарюючих суб'єктів (інноваційний характер інвестиційних проектів, що реалізуються), трансфер високих технологій між державами у рамках програм інноваційної співпраці, розвиток державно-приватного партнерства.

5. Визначено методичні основи сучасного розвитку організаційного механізму державного регулювання інноваційної діяльності. Показано значущість для формування інноваційної інфраструктури створення державних інноваційних корпорацій і організації малих інноваційних підприємств з урахуванням інтеграційних і диверсифікаційних процесів розвитку економіки України, які здатні забезпечити підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості і вихід з високотехнологічною, наукомісткою продукцією на світовий ринок. Обґрунтовано, що формування національної інноваційної системи враховує можливості і інтереси усіх суб'єктів інноваційної діяльності, як великих, так і малих.

Створення і розвиток наукоградів, технополісів, технопарків, індустріальних парків, інноваційно-технологічних центрів, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, науково-освітніх кластерів, приватно-державних партнерств стануть фундаментом національної інноваційної системи.

6. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку державного регулювання інноваційною діяльністю. При виборі стратегії інноваційного розвитку України виділені три основні варіанти науково-технологічного розвитку, в основі яких лежить механізм з'єднання наукових відкриттів з технологією, технології - з виробництвом, виробництва - з суспільством, а саме: а) інтеграція в глобальні інноваційні ланцюжки; б) створення кластера інноваційних технологій; в) формування проривного інноваційного напрямку.

Визначено, що країні потрібна стратегія проривного інноваційного напрямку. Відповідно до цієї стратегії нами розглянуті основні моделі інноваційного розвитку, виділені відмітні особливості кожної з них і визначені можливості використання Україною накопиченого досвіду інших країн.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації
Статті у фахових виданнях:

1. Єгоров М. І. Інституційні бар'єри впровадження інновацій у публічному секторі України. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Харків. 2023. Вип. 2(19). С. 485 – 493 377. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27298/1/Yegorov_V5.2023.2.pdf

2. Єгоров М. І. Інституційна спроможність органів публічної влади у реалізації інноваційної політики. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Харків. 2024. Вип. 1(20). С. 432 – 442 URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27305/1/Yegorov_V3.2024.1.pdf

3. Єгоров М. І. Організаційно-правові механізми координації державної інноваційної політики в Україні. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Харків. 2024. Вип. 2(121). С. 455 – 465. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27306/1/Yegorov_V1.2024.2.pdf

4. Yegorov M. Mechanisms for monitoring and evaluating the effectiveness of state innovation policy. Public administration and state security aspects. Vol.1/2023. p. 235-246. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/245-yegorov-m-mechanisms-for-monitoring-and-evaluating-the-effectiveness-of-state-innovation-policy>

5. Yegorov M. Financial and economic instruments for stimulating innovation activity: a comparative analysis. Public administration and state security aspects. Vol.1/2024. p. 282-291. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27008/1/Yegorov_P2.2024.1.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Єгоров М.І. Напрями державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 11 листопада 2025 року) / упоряд. Д. В. Починок. Київ 2025. С. 149-151.

7. Єгоров М.І. Інструменти державного регулювання інноваційною діяльністю. Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 19 лютого 2026 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2026. 200 с.

8. Єгоров М.І. Напрями державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика»ю Черкаси. 2025. С.118-120.

АНОТАЦІЯ

Єгоров М.І.. Механізми державного регулювання інноваційною діяльністю.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління – Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут» – Харків, 2026.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуального завдання щодо обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційною діяльністю.

Досягнення визначеної мети зумовило вирішення наступних завдань, саме, було охарактеризовано напрями та способи стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні та оцінено економічний механізм державного регулювання інноваційної діяльності. Систематизовано зарубіжний досвід реалізації державного регулювання інноваційної діяльності і окреслено механізм формування інноваційної діяльності в державі, а також визначено

методичні основи сучасного розвитку організаційного механізму державного регулювання інноваційної діяльності.

Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку державного регулювання інноваційною діяльністю.

Об'єктом дослідження є державне регулювання інноваційної діяльності, а предметом дослідження є механізми державного регулювання інноваційної діяльності.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності.

Автором вперше запропонована послідовність створення системи заходів зі стимулювання інноваційної діяльності з боку держави, що включає: комплексний аналіз інноваційної діяльності; виявлення ключових проблем здійснення інноваційної діяльності; аналіз результативності діючої системи стимулювання інноваційної діяльності; інвентаризацію наявного інноваційного потенціалу на підприємствах реального сектора; набір інструментарію стимулювання інноваційних процесів; активізацію програмної форми інноваційної політики.

Таким чином, у дослідженні запропоновано вирішення актуального завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності. Результати проведених досліджень уможливають отримання обґрунтованих висновків.

Ключові слова: економічний механізм державного регулювання інноваційної діяльності, державне регулювання, механізми державного управління, організаційний механізм державного регулювання інноваційною діяльністю, інноваційна діяльність держави.

ABSTRACT

Yehorov M.I. Mechanisms of State Regulation of Innovative Activity.

Dissertation for the degree of Candidate of Science in Public Administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – National aerospace

university "Kharkiv Aviation Institute" – Kharkiv, 2026.

Achieving the specified goal necessitated the resolution of the following tasks: the directions and methods of stimulating innovative activity at the state level were characterized, and the economic mechanism of state regulation of innovative activity was assessed. Foreign experience in implementing state regulation of innovative activity was systematized, and the mechanism for forming innovative activity in the state was outlined; furthermore, the methodological foundations for the modern development of the organizational mechanism of state regulation of innovative activity were determined.

Strategic directions for the development of state regulation of innovative activity have been substantiated.

The object of the study is the state regulation of innovative activity, while the subject of the research is the mechanisms of state regulation of innovative activity.

The information base of the dissertation research was composed of regulatory acts, works by foreign and domestic scientists, Internet resources, and statistical information from the State Statistics Committee of Ukraine and other central executive authorities.

The scientific novelty of the obtained results lies in solving the scientific task of developing theoretical foundations and substantiating scientific and applied recommendations for improving the mechanisms of state regulation of innovative activity.

For the first time, the author proposed a sequence for creating a system of measures to stimulate innovative activity by the state, which includes: a comprehensive analysis of innovative activity; identifying key problems in the implementation of innovative activity; analyzing the effectiveness of the existing system for stimulating innovative activity; an inventory of the available innovative potential at enterprises in the real sector; a set of tools for stimulating innovative processes; and the activation of the program form of innovation policy.

The research has improved: the target orientations for stimulating innovative activity in modern economic conditions through state innovation policy, specifically the improvement of existing innovative structures (improvement of innovative infrastructure) and the formation of an innovation-favorable environment for the dissemination of technical information and the diffusion of innovations into related industries (the multiplier effect); additionally, the directions for the development of state innovation policy were improved, including interstate innovation cooperation based on the creation of an interstate innovation space, increasing the share of sectoral science in formed scientific clusters, creating a system of state strategic and indicative planning, and providing information support for subjects of innovative activity.

Thus, the research proposes a solution to an actual task, which consists in the substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for improving the state regulation of innovative activity. The results of the research conducted make it possible to obtain well-founded conclusions.

Keywords: economic mechanism of state regulation of innovative activity, state regulation, mechanisms of public administration, organizational mechanism of state regulation of innovative activity, innovative activity of the state.

Відповідальна за друк Сиченко В.В.

Підписано до друку 04.04.2026 р.
Формат 60x84 1/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80